

que oïren *picá* amb sorda i falta saber si no es tracta d'un cas d'a- silenciada per fonètica sintàctica: a l'article *APITXAT* assenyalo a aquest verb una etimologia independent i amb *-tx-* originària; no descarto, però, que hi vagi haver confluència de les dues coses ⁵ per etimologia popular.

Per al cast. *pihuela*, *piolo*, *piolín*, remeto a APEA del *DECH*, on demostro que es tracta d'un diminutiu del nostre ètimon *PEDEA. També hi ha quelcom d'això en parlars nostres extrem-occidentals: Benasc *pi-güelas* (informant influït per Barbastre) «indirectas» (1965): potser provinent de la idea de 'paranys, travetes insidioses'. Val. nàutic *piol* 'llibant que ferma la nansa al pedral de fondejar-la' (Lluís R. Flores, *Misc. Fabra*, s. v. *monot*). I potser *empiular* «arreglar o poner las cosas en orden (la leña, la hierba cogida, los papeles etc.» en el parlar xurro de Bicorp (Gulsoy, 1973); cf. s. v. *PIULAR*.

Acabo lamentant la gran desgràcia que ha afectat aquest verb, utilíssim i tan nostre, en el català central. Tabú, a causa de l'ús vulgar obscè en el sentit de 'coire, copular'. Els barcelonins i altres orientals no gosen usar-lo, en el seu sentit propi, per por de les mirades severes de dames i dametes pudibundes, o d'escriptors i filòlegs deliquescents o frívols de la mena del poetastre Collell, l'integrista de les perdurables noces de platí, calumniador faux-frère de l'heroic Mossèn Cinto.

Els escriptors robustos com Joan Maragall i Pere Coromines es rigueren pla bé de tals tabús. Altrament el poble de Barcelona i de les comarques centrals ha fugit d'escrúpols creant *espitjar* com a equivalent de *pitjar*, no registrat encara per Lab., *DAG*, ni *DFA*, però vivíssim, i assenyalat per *AlcM* a Tort., Gandia i Mall. (els *DOrt.* i *DFA* només porten un *espitjar-se* 'escapolir-se', que no crec haver sentit mai). Jo no vacillaria a recomanar que escriptors, filòlegs i els ciutadans tots s'esforcin per rentar aquest útil succedani de l'estigma de popularisme que els preciosos li senten: sigui *pitjar*, sigui *espitjar*, són mots incomparablement més efectius que l'arcaic *prémer*, que l'acastellanat *apretar*, i que els cultismes *comprimir* o *pressionar*, perquè ens puguem permetre el luxe de condemnar-los a una antesala del cementiri. D'ací *espitja*, que els calafats i gent de mar empordanesa usen per designar un «bocí de fusta, en forma de punxó, que tapa un forat fet per errada, en el buc de la nau, o qualsevol trau innecessari» (L'Escala, 1937): cal, en efecte, *espitjar-lo* a dins del forat.

¹ Riquer puntua deplorablement i no ho entén; Alart, *InuLC*, comprèn bé «me pressa, m'accula».

² Un *pia* a Echo que em sembla no defineix bé el gloss. de Buesa a MzCoarasa, com si fos un adj. «vacía, falta de contenido»; el text de MzCoarasa només el porta com a substantiu, descrivint un àpat de pastors a muntanya, en què es tracta del vi que els han portat: «con la bota lo mairal / emplida 'n lo sobornal [sembla ser un bot de couro, posat damunt la somada], / bebe y lugo garraspía, / y de pastor en pastor. Da la güelt' alrededor; / li'n tornan: la

dexa 'n *pia*; / torn' a sacar cucharada / --- / lugo otra vez a beber / ---» (*Añada 'n Echo*, p. 55); el fet que hagin buidat el contingut de la botella, sembla haver donat peu a la mala anàlisi i definició de Buesa, però més aviat em sembla que vol dir que quan els pastors, entre una calderada i l'altra han begut fins a buidar la gran botella, la deixen ben lligada damunt del sobornal, mengen i després la tornen a omplir.

Pitjola, V. *peu*

PITJOR, del ll. PEJOR, -ORIS, id. □ 1.ª doc.: orígens (escr. i docs. del S. XIII).

La forma normal en rigor, segons la fonètica històrica, havia de ser *pejor*, que de fet no és rara a l'E. Mj.: «Barayla és la *pejor* cosa que --- pot ésser en ost de rey ne de senyor: car a aventura met hom tota la ost de morir e de perdre, e puys vénen los enemigos ---», Jaume I (§ 415, Ag. 426); «quant la vida del cristià és *pejor*, major dampnació ha», «anaven al sermó per malícia, a oir Jh. Xrist: açò és *pejor* que'l primer», StVicentF (*Quar.*, 283.148, 64.121); i encara en Ausiàs Marc; i trigà tant a desaparèixer que encara la trobem en un doc. ross. de 1631, RLR LXII, 302. Però sota la influència del neutre *pits*, i ajudant-hi l'acció palatalitzant de la *-j*, aviat apareix convertit en *pijor* i després *pitjor*: «si tu, fill, sabs fer comparació enfre bo e mellor, o enfre mal e *pijor*, culpable est si no has trempansa», Lluïl (*Do. Pu.*, Gili, § 58.4, p. 142); *pijor*, *Blanq.* (*NCl.* I, 197.16). La grafia amb *-j-* sense *-t-* és constant fins a la fi de l'E. Mj.: *pijor*, JoEsteve (*Li. Eleg.*, 0-8-4); JoMartorell (*Ag.* I, 245 etc.).

AlcM modernitza grafiant-ho altrament, però de fet tenim *pijor* en Muntaner etc.: «con lo torneig era mesclat e lo senyor rei conexia que'ls crestians n'havien lo *pijor*, ell brocava enmig de la premsa e feria entre ells» (§ 51, Casac. I, 108.4). Avui sona *pitjo(r)* (grafia que no em consta abans del Belv.) quasi pertot, des de les Illes (eiv., PzCabr., *pitjó*: peor) fins a Lleida etc., si bé la pronúncia *pižó* es manté a les comarques gironeses-ripolleses, i d'altra banda entorn de l'Ebre i Ports de Beselit (Carlares, 1934).

El neutre, i forma adverbial, corresponent a PEJOR era PEJUS, perdut en cast. i port. però conservat a la Romània central: it. *peggio*, fr. *pis*, oc. ant. *p(i)eitiz* i cat. ant. *pits* (més aviat que *pis*), amb *jej* reduït normalment a *j*; i un resultat de *-j'* davant *-s* tal com en les pronúncies modernes, *boits*, *faits*, *puits* (per *boigs* etc.) pròpies del N. del Princ. (i ja documentades en ross. antic: *muitz*, *enuitz*, *leyts* en les *VidesR*, vol. I, 11, § 14). Fou d'ús general en els Ss. XIII-XIV: «tals --- fa *pits* c'ab couteyl - ab honest vestiment» 'una dona amb vestiment ornat fa més destrossa que amb punyal', «diable fan *pits* que ---», G. de Cervera, 719c, 701b, 733b; *al pits* 'al pitjor', Desclot (*NC.* II, 68.27); «so que és *pitiz* de mal» 'cosa que és pitjor que malament', *VidesR*, 40r2; Lluïl (veg. Obrador, gloss. del *Gentil*, v. s. *mils*); «a qui volien *pits* que a hòmens